

Dretg da lavur: Contracts – dretgs ed obligaziuns – disditga (2)

Jau hai gi in accident – tge èsi cun mia lavur?

Ils patrums èn obligads da far in'assicuranza cunter accidents da lavur per lur lavurants e – sche quels lavuran durant almain 8 uras per emna en la medema interpresa – er cunter accidents ordaifer la lavur.

Annunziar in accident a l'assicuranta: Suentar in accident – ch'i saja in accident da lavur u in accident ordaifer la lavur – stuais Vos annunziar immediatamain il cas a Voss patrùn.

Il patrùn da sia vart sto annunziar immediatamain l'accident a sia assicuranza. Vos sco persuna employada survegnis alura in formular che Vos resp. il medi respensabel sto emplenir cumpletamain e confirm a la vardad e trametter immediatamain a l'assicuranta cumpetenta.

Cuntinuaziun da la paja en cas d'accident: En cas d'accident èn ils patrums obligads da pagar vinavant durant in tschert temp 80 % da la paja a lur collavurants. La durada n'è betg fixada cleramain en las leschas. Tenor la pratica da las dretgiras importa la durada minimala 3 emnas en l'emprim onn da servetsch. Dal rest sa drizzan ins tenor la scala bernaisa, basilaisa e turitgaisa.

Desditga durant in'incapacitad da lavur: Sche Vos essas scrit malsaun suenter in accident, na po Voss patrùn betg desdir Vossa plazza durant quest temp.

Lavurar malgrà in attest dal medi: Sche Vos essas scrit malsaun, na dastgais Vos betg lavurar. Cas cuntrari vegn l'assicuranta a pretender enavos la diaria ed eventualmain a far ina denunzia penala cunter Vos.

Incapacitad da lavurar pervi da malsogna u gravidanza – dretgs ed obligaziuns

Infurmar il patrùn: Sche Vos essas malsaun u na pudais betg lavurar perquai che Vos essas en speranza, infurmai Voss patrùn. Per il solit stuais Vos preschentar in attest dal medi a partir dal terz di da lavur, mintgant er gia a partir da l'emprim di (tut tenor las disposiziuns da Voss contract da lavur). En cas d'ina incapacitad da lavurar parziala sto l'attest dal medi inditgar quantas uras che Vos dastgais lavurar.

Sche Vos vegnis malsaun durant Vossas vacanzas, essas Vos obligà d'infurmar Voss patrùn da lavur. Per quels dis che Vos eras malsaun ed avais in attest dal medi, na stuais Vos betg retrair dis da vacanzas.

Cuntinuaziun da la paja en cas da malsogna: En cas da malsogna èn ils patrums obligads da pagar vinavant durant in tschert temp 100 % da la paja a lur collavurants. Tenor il Dretg d'obligaziuns importa la durada minimala 3 emnas en il 1. onn da servetsch. Suentar sto la paja vegnir pajada durant in temp adequat pli lung, tut tenor la durada da la relaziun da lavur e tut tenor las circumstanzas spezialas. Tenor la pratica da las dretgiras sa drizzan ins tenor la scala bernaisa, basilaisa e turitgaisa. Autras cunvegns èn pussaivlas, ston dentant vegnir fixadas per ils lavurants en moda equivalenta ed en scrit (p.ex. en il contract da lavur) u en in contract normal u collectiv da lavur.

Assicuranza da diaria per malsauns: Bliers patrums fan in'assicuranza da diaria per malsauns per pudair pagar a lur collavurants er en cas d'absenzas pli lungas 80 % da la paja. Almain la mesadad da las premias ston vegnir pajadas dal patrùn. En cas d'incapacitad da lavurar vegn Vossa paja pajada vinavant, fin che Vos essas puspè abel da lavurar, maximalmain dentant 730 dis entaifer 900 dis consecutivs.

Desditga durant in'incapacitad da lavurar: Sche Vos vegnis malsaun durant

il temp d'emprova, n'avais Vos nagina protecziun cunter la desditga.

Sche Vos essas scrit malsaun pervi da malsogna u gravidanza, na po Voss patrùn betg desdir Vossa plazza durant quest temp.

Per persunas cun activitad da gudogn independenta: Sco persuna cun activitad da gudogn independenta stuais Vos far in'assicuranza da diarias per avair il dretg d'ina cuntinuaziun da la paja en cas da malsogna. En cas d'incapacitad da lavurar vegn Vossa paja pajada vinavant, fin che Vos essas puspè abel da lavurar, maximalmain dentant 730 dis.

Renta d'invaliditad: Sche Vos dretg d'ina cuntinuaziun da la paja va a fin e sche Vos essas anc adina incapabel da lavurar, pudais Vos dumandar ina renta d'invaliditad.

Lavur reducida

Per mantegnair plazzas da lavur pon firmas reducir temporarmain u interromper cumpletamain il temp da lavur dals collavurants. Sche passa 10 % da la lavur croda ora, discurran ins da lavur reducida.

L'instrument da la lavur reducida enconusch'ins en Germania dapi l'onn 1910. En Svizra è quel vegnì introducì il 1926 e l'onn 1982 è vegnì fixà en l'Assicuranza cunter la dischoccupaziun l'obligatori.

Annunziar la lavur reducida: Il patrùn sto annunziar al chantun en scrit la lavur reducida planisada. Sco persuna employada na stuais Vos sez far nagut. Il chantun examinescha, sche la lavur reducida è legitima e sch'ella serva effectivamain a mantegnair las plazzas da lavur.

Consentiment dals collavurants: Per introducir la lavur reducida dovra il patrùn il consentiment en scrit da las persunas employadas. Els han il dretg da refusar l'indemnisaziun per lavur reducida. Il patrùn sto alura pagar vinavant il salari cumplain.

Indemnisaziun per lavur reducida: Per la lavur che croda ora survegnis Vos in'indemnisaziun per lavur reducida. Quella importa 80 % da la perdita da gudogn, vul dir 80 % da la paja persa. La cassa da dischoccupaziun As indemnisescha dentant pir, cur che las uras supplementaras prestadas durant ils ultims sis mais èn vegnidas duvradas (independentamain dal fatg, sche quellas èn vegnidas pajadas). Emprindists e persunas employadas temporarmain n'èn betg pertutgads da la lavur reducida. Els survegnan la paja cumplaina. E cunquai che lur contract da lavur è limità, na po lur plazza er betg vegnir desditga.

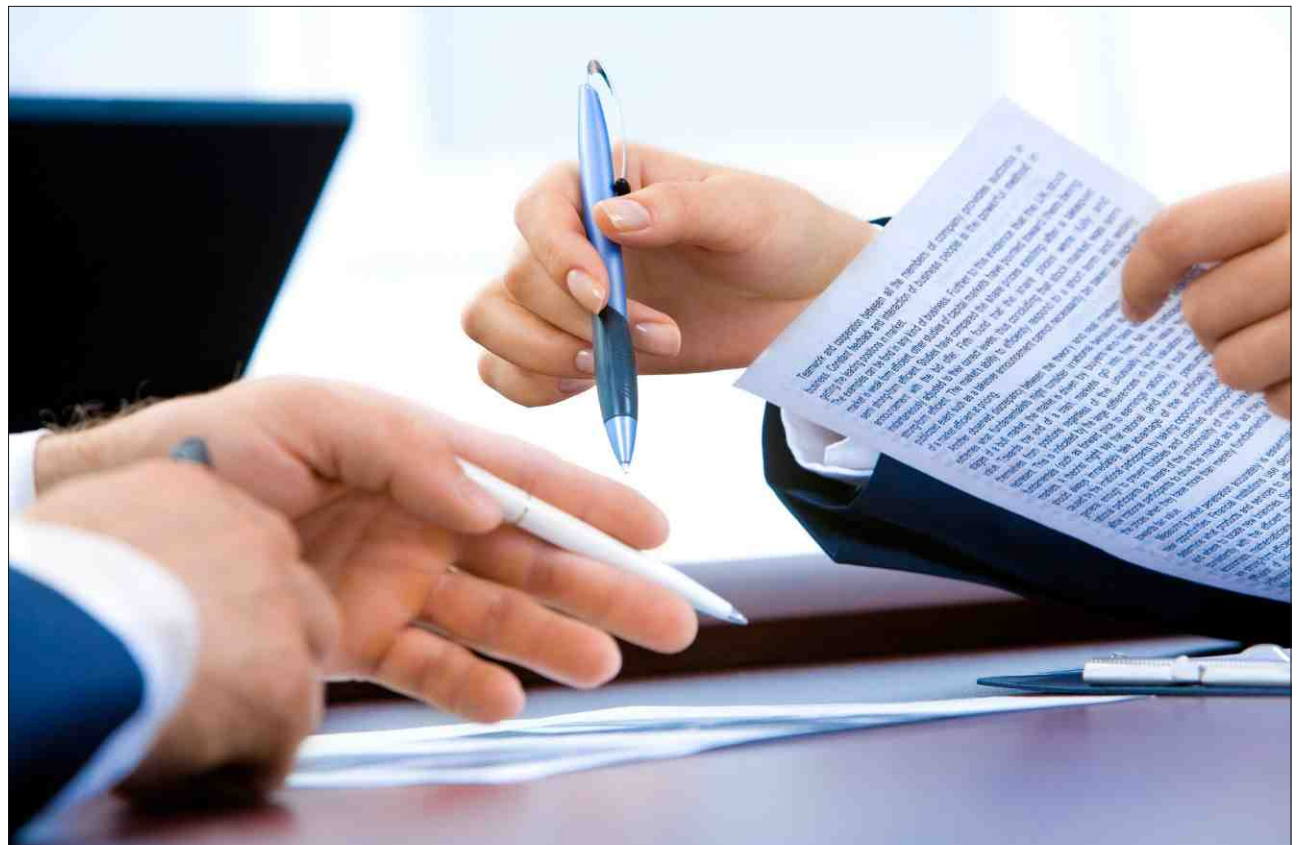
Contribuziuns a la AVS, AI, CG ed AD: La lavur reducida n'ha nagin'influenza sin Vossas contribuziuns per las assicuranzas socialas (assicuranza per vegls e survivents AVS, assicuranza d'invaliditad AI, urden da cumpensaziun dal gudogn CG, assicuranza cunter la dischoccupaziun AD). Ils patrums e las persunas employadas ston pagar las contribuziuns cumplainas er vinavant.

Occupaziun intermediara: Sche Vossa lavur croda ora durant entirs dis u durant mezs dis, essas Vos obligà da surpigliar in'occupaziun intermediara, sch'il center regiunal per intermediaziun da lavur CILAs intermediatescha ina tala.

Pussaivladad da desdir la plazza: Patrums, ma er persunas employadas dastgan desdir da tut temp la plazza durant ina fasa da lavur reducida, sch'els observan ils termins da desditga. Durant il temp da desditga sto il patrùn pagar il salari cumplain a la persuna employada, e quai independentamain dal fatg, sch'ina occupaziun cumplaina è pussaivla u betg.

Conflicts da lavur: Posts da contact

Relaziuns da lavur pon svegliar differents conflicts, p.ex. areguard la paja ed il temp da lavur, pervi da discriminaziuns u perquai ch'ina desditga vegn contestada. Ils motivs èn multifars. Co ch'il conflict vegn schlià, dependa d'ina vart

Tar conflicts da lavur ni en cas da discriminaziun u mobing pon employads sa drizzar a posts da mediaziun e da cussegliaziun. FOTO: PD

dal gener da la relaziun da lavur (dretg public u dretg privat), da l'autra vart dal dumber da persunas pertutgadas (disputas da lavur collectivs u individualas).

Conflicts da lavur individuals: Savens installeschan ils chantuns dretgiras spezialas per reglar conflicts da lavur e prevesan l'emprim in'emprova da mediaziun obligatorica. Per disputas cun ina valur en disputa fin 30 000 francs han ils chantuns endrizzà proceduras simplifitgadas e scursanidas. En quests cas vegnan adossads a las partidas mo ils custs per l'avocat, betg dentant ils custs da dretgira. Sche la valur en disputa surpasa 30 000 francs, ston percurter vegnir pajads ils custs da dretgira.

Conflicts da lavur collectivs: Sche plirs lavurants èn pertutgads dal medem conflict da lavur, discurran ins da conflicts da lavur collectivs. Per questas disputas èn cumpetents posts da mediaziun chantunals permanents. Sch'il conflict pertutga plirs chantuns, vegn consultà l'Uffizi federal da conciliaziun concernent conflicts collectivs da lavur.

Discriminaziun a la plazza da lavur: Tractament inegal, mulestas sexualas

Tgi ch'è la victima d'ina discriminaziun a la plazza da lavur, po pretender ch'ina discriminaziun imminente vegnia scumandada, ch'ina discriminaziun existenta vegnia eliminada, che la discriminaziun vegnia constatada ubain ch'i vegnia concedida in'indemnisaziun. La pretensiun d'eliminar la discriminaziun sto vegnir drizzada al patrùn e po vegnir fatga valair davant dretgira.

En cas da discriminaziun pervi da la schlattaina pon ils lavurants contactar il post da mediaziun previs da la Lescha d'egualitad. En intgins chantuns èsi schizunt obligatori da contactar l'emprim il post da mediaziun, avant ch'inoltrar in plant giudizial. Plinavant valan tschertas facilitaziuns da procedura. Ultra da quai po la victima – sut circumstanzas – er far pass penals cunter il delinquent (p.ex. pervi da constricziun, perquai ch'il delinquent ha mess maun vi da la victima u mulestà sexualmain la victima e.u.v.).

Mobing a la plazza da lavur

Sche Vos suspectais che Voss collegas da lavur (persuna singula, gruppa) u Vossa persuna superiura fetschia mobing cunter Vos, duessas Vos cumenzar a rimnar musaments davart exclusiuns e davart schicanas. Quests acts pon esser fitg variads: sbragidas envers la victima, insultaziuns, critica permanenta, terror da telefon, smanatschas, tractar la victima sco aria, surdar incumbensas absurdas e.u.v. Pir cur ch'ins ha musaments, pon ins far pass juridics cunter ils delinquent.

Discurri sche pussaivel cun Voss pa-

trun davart Voss suspect. Sche questa discussiun vegn refusada u sch'il resultat n'è betg cuntentaivel, stuais Vos infurmar en scrit il patrùn davart la situaziun ed al supplitgar d'As gidar. Il patrùn è obligà tras lescha da far quai.

Sch'il patrùn na fa nagins pass concrets per terminar la situaziun da mobing, pudais Vos consultar l'inspecturat chantunal da lavur.

Desditga da la relaziun da lavur

Sche la relaziun tranter il patrùn e la persuna employada n'è betg reglada tras in contract limità, pon tuttas duas partidas desdir da tut temp il contract. Per far quai ston ellas dentant observar in tschert termin da desditga.

Cuntegn da la brev da desditga

Sch'il contract da lavur na cuntegna naginas autras regulaziuns, po ina desditga vegnir pronunziada a bucca. Per motivs da cumprova èsi dentant meglier d'inoltrar la desditga en scrit e sco brev recumandada. Sche Vos surdais persunalmain la desditga, laschai confermar il patrùn sin ina copia ch'el haja survegnì la desditga.

Vos stuais procurar che la desditga arrivia tar il patrùn, vul dir tar la partiziun da persunal u tar Voss superiur direct. L'effect d'ina desditga cumenza pir, cur ch'ella è arrivada tar il patrùn. Ella sto pia arrivar tar Voss patrùn il pli tard l'ultim di da lavur dal mais.

La brev da desditga sto cuntegnair ils suandants puncts: Indicaziuns correctas da la persuna employada e dal patrùn (num, adressa); indicaziun dal contract da lavur che vegn desditg; indicaziun da la data, per la quala la desditga duai valair (per il solit per la fin d'in mais, observar il termin da desditga).

La brev da desditga duess esser sutscritta e cuntegnair la data. Igl è facultativ d'inditgar in motiv per la desditga.

Termins da desditga

Guardai ch'il termin da desditga saja vegnì observà onn da desditga da lavur. Sch'il contract da lavur n'è betg vegnì fatg en scrit e sch'i n'exista betg in contract collectiv da lavur, sa drizza il termin da desditga tenor il Dretg d'obligaziuns. El importa 7 dis durant il temp d'emprova (per la fin dad x-in di), 1 mais durant l'emprim onn da servetsch (per la fin d'in mais), 2 mais dal segund fin il novavel onn da servetsch (per la fin d'in mais), 3 mais a partir dal dieschvel onn da servetsch (per la fin d'in mais). Contracts da lavur limitads fineschan il di fixà. I n'è betg pussaivel da desdir la relaziun da lavur limitada avant la fin da la durada fixada, nun ch'il contract prevesia da terminar pli baud la relaziun da lavur u nun ch'i sajan avant

maun motivs impurtants.

Ina protecziun cunter ina desditga da vart dal patrùn exista durant il servetsch militar e civil, durant la protecziun civila sco er en cas da malsogna, d'accident e da gravidanza. Ils lavurants pon inoltrar la desditga er durant quests eveniments.

Attestat da lavur

Suentar ch'ina relaziun da lavur finischa, han tut las persunas employadas il dretg d'in attestat da lavur. In attestat intermediar duess vegnir pretendì, sch'ina persuna employada survegn in nov schef. In attestat intermediar po er vegnir pretendì, sch'ins mida plazza entaifer la medema interpresa. Attestats da lavur ed attestats intermediars ston correspunder a la vardad ed esser formulads cun bainvulientscha.

Indicaziuns obligatoricas: identitad da la persuna employada e dal patrùn, cumenzament e fin da la relaziun da lavur, enumeraziun da las activitads las pli impurtantas da la persuna employada, valitaziun significativa da la prestaziun, sutscriziun valaivla dal patrùn, data da l'emissiu.

Premissas formalas: scrittira da maschina sin palpìri da buna qualitad, correctadad linguistica, buna impressiun (naginas stritgadas e.u.v.).

Da resguardar: Naginas indicaziuns senza connex cun la plazza da lavur; las indicaziuns ston esser vairs; eveniments negativs singulars na dastgan betg vegnir menziunads; disturbis repetids da la collavuraziun e da l'andament da la lavur na dastgan betg vegnir taschentads, sch'igl è cumprovà che la persuna employada è stada responsabla suletta per tals; il motiv d'extrada dastga vegnir inditgà mo, sche quai è in'apreziaziun da la persuna employada; malsognas dastgan vegnir menziunadas mo, sch'ellas han gi in'influenza considerabla sin la prestaziun u sin il cumpurtament da la persuna employada u sch'ellas èn stadas in motiv objectiv per desdir la relaziun da lavur; ristgas che la persuna employada demussa e ch'il nov patrùn sto enconuscher, ston vegnir menziunadas (p.ex. problems d'alcohol tar in manischnun da professiun); naginas formulaziuns ambiguas e naginas codificaziuns d'attestat che fan – tras formulaziuns apparentamain neutralas u positivs – indicaziuns negativs per quels che las enconuschan (quai cuntrafa a la buna fai).

La presentaziun:
Dossier «Dretg da lavur».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=4563
www.chattà.ch